Publicatieblad
van de Europese Unie

NL
C-serie

C/2025/5160

28.10.2025

Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité

EU-strategie voor ondersteuning, bescherming en empowerment van het maatschappelijk middenveld

(advies op verzoek van de Europese Commissie [1]**)**

(C/2025/5160)

Algemeen rapporteurs: **Pietro Vittorio BARBIERI**
Peter SCHMIDT
Christa SCHWENG

Rechtsgrond	Artikel 51, lid 2, van het reglement van orde
Raadpleging	13.5.2025
Rechtsgrond	Artikel 304 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie
Bevoegde afdeling	Werkgelegenheid, Sociale Zaken en Burgerschap
Goedkeuring door de voltallige vergadering	17.7.2025
Zitting nr.	598
Stemuitslag (voor/tegen/onthoudingen)	152/00/02

1. Conclusies en aanbevelingen

1.1. Het Europees Economisch en Sociaal Comité (EESC) werd in 1957 bij het Verdrag van Rome opgericht als adviesorgaan voor de EU-instellingen. Het stelt het maatschappelijk middenveld in staat om zijn standpunten op Europees niveau kenbaar te maken en zijn stem te laten horen in het beleidsvormingsproces van de EU. Het EESC heeft in het verleden een belangrijke rol gespeeld bij de bevordering van de civiele dialoog en zal de Europese Commissie met dit advies een blauwdruk voor een strategie voor het maatschappelijk middenveld en een voorstel voor een gemeenschappelijk platform voor het maatschappelijk middenveld voorleggen.

1.2. Het EESC is ingenomen met het initiatief van de Europese Commissie voor een alomvattende strategie en een platform voor het maatschappelijk middenveld. Dit is des te dringender in het huidige landschap, waarin de democratie wordt bedreigd en de ruimte voor het maatschappelijk middenveld wordt ingeperkt, zowel in de lidstaten als wereldwijd.

1.3. In een EU-strategie voor het maatschappelijk middenveld moeten maatregelen worden opgenomen die zijn gebaseerd op:

— een veilig en gunstig klimaat voor het maatschappelijk middenveld;

— duurzaamheid en onafhankelijkheid (door middel van financiering); en

— sterkere burgerparticipatie en civiele dialoog (door het structureren en versterken van bestaande mechanismen).

[1] Dit advies is op verzoek van de Commissie (brief van 13 mei 2025) en voorafgaand aan de publicatie van het Commissiedocument opgesteld, op basis van een punt in het werkprogramma van de Commissie.

1.4. De strategie moet ook een interinstitutioneel akkoord over de civiele dialoog omvatten, dat door het EESC wordt gefaciliteerd, om ervoor te zorgen dat de civiele dialoog in alle EU-instellingen op dezelfde manier wordt gevoerd.

1.5. Het EESC wijst er ook op dat een strategie voor het maatschappelijk middenveld en een platform voor de civiele dialoog gepaard moeten gaan met meer interinstitutionele samenwerking en meer gestructureerde en inclusieve dialogen over de aanbevelingen van het EESC.

1.6. Op basis van zijn ervaring en zijn netwerk stelt het EESC voor om samen met de Europese Commissie een proefproject op te zetten om een brede dialoog op gang te brengen die al in een vroeg stadium van het politieke proces van start gaat. In de eerste plaats gaat het om kwesties in verband met democratie, grondrechten en de rechtsstaat, die zullen worden besproken in samenwerking met de ad-hocgroep Grondrechten en de rechtsstaat (FRRL-groep) van het EESC. Zodra het project is uitgevoerd en geëvalueerd, kunnen soortgelijke processen van brede dialoog over andere belangrijke thema's die van belang zijn voor het maatschappelijk middenveld, worden voorgesteld.

1.7. Dit platform zou:

— richting geven aan dialogen (gefaciliteerd door de bestuursorganen) over democratie, grondrechten en de rechtsstaat, en later bijdragen aan belangrijke politieke processen, bijvoorbeeld aan het jaarlijkse werkprogramma van de Commissie;

— gastheer zijn voor een jaarlijkse conferentie over de civiele dialoog om samen met alle betrokken belanghebbenden ontwerpaanbevelingen te presenteren en te verfijnen;

— toezicht houden op de civiele dialoog door middel van een jaarlijks scorebord, dat wordt opgenomen in tweejaarlijkse verslagen over de civiele dialoog; en

— de basis leggen voor een interinstitutioneel akkoord over de civiele dialoog, gefaciliteerd door het EESC, om ervoor te zorgen dat de civiele dialoog in alle EU-instellingen op dezelfde manier wordt gevoerd en dat daarbij de in paragraaf 3.7.1 genoemde beginselen in acht worden genomen.

1.8. Het EESC beveelt de Europese Commissie aan om toereikende voorzieningen te treffen voor de versterking van de Europese civiele dialoog op alle niveaus en om financiële middelen uit te trekken voor de ontwikkeling van het platform voor het maatschappelijk middenveld. Het voorgestelde proefproject zou de Commissie in staat stellen om het voorgestelde brede raadplegingsinitiatief met beperkte extra middelen te testen, aangezien de meeste onderdelen van de instrumenten al operationeel zijn.

2. **Algemene opmerkingen**

2.1. In haar opdrachtbrief ([2]) aan de voorgedragen commissaris voor Democratie, Justitie en Rechtsstaat, Michael McGrath, heeft de voorzitter van de Europese Commissie aangegeven dat de heer McGrath, met het oog op een intensievere samenwerking met het maatschappelijk middenveld op het gebied van democratie, de rechtsstaat en aanverwante kwesties, zal worden belast met het opzetten van een platform voor het maatschappelijk middenveld ter ondersteuning van een meer systematische civiele dialoog, en met het werken aan een betere bescherming van het maatschappelijk middenveld, activisten en mensenrechtenverdedigers bij hun werkzaamheden.

2.2. In de desbetreffende paragraaf van het werkprogramma van de Commissie voor 2025 staat dat "[m]aatschappelijke organisaties [...] een belangrijke rol [spelen] bij de bescherming van onze democratische systemen en instellingen" en dat "deze Commissie [...] zich krachtiger [zal] inzetten om het maatschappelijk middenveld te ondersteunen, te beschermen en mondiger te maken". In het kader van "nieuwe initiatieven" in de bijlage bij het werkprogramma verbindt de Commissie zich ertoe een "EU-strategie voor ondersteuning, bescherming en empowerment van het maatschappelijk middenveld (niet-wetgevend, derde kwartaal 2025)" te ontwikkelen. In haar openbare raadpleging op het "Geef uw mening"-portaal kondigde de Europese Commissie aan dat de voorlopige hoofddoelstellingen van de strategie "het versterken van zinvolle contacten met en het beschermen van maatschappelijke organisaties, die op vele EU-beleidsterreinen werken" zouden zijn. Vervolgens werd erop gewezen dat in de strategie initiatieven worden voorgesteld "ter ondersteuning van een gunstig klimaat, met maatregelen op EU-niveau om te voorkomen dat de ruimte voor het maatschappelijk middenveld afneemt. Ook [zouden] er acties worden voorgesteld voor een betere dialoog tussen overheidsinstanties en maatschappelijke organisaties over de democratie, de rechtsstaat en zaken die hiermee samenhangen. Op EU-niveau [zouden] dergelijke contacten onder andere mogelijk worden gemaakt via een platform voor het maatschappelijk middenveld" ([3]).

([2]) Opdrachtbrief van Ursula von der Leyen, voorzitter van de Europese Commissie, aan Michael McGrath, voorgedragen commissaris voor Democratie, Justitie en Rechtsstaat, 17 september 2024, https://commission.europa.eu/document/download/907fd6b6-0474-47d7-99da-47007ca30d02_en?filename=Mission%20letter%20-%20McGRATH.pdf.

([3]) Verzoek om input voor een initiatief getiteld "EU-strategie voor het maatschappelijk middenveld" van het "Geef uw mening"-portaal van de Europese Commissie, gepubliceerd op 13 juni 2025.

2.3. Bij het Verdrag van Rome is het Europees Economisch en Sociaal Comité ingesteld als adviesorgaan waarin vertegenwoordigers van de economische en sociale categorieën en van de algemene belangen van de lidstaten zetelen. In artikel 300 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) wordt hierop nader ingegaan: "[h]et Economisch en Sociaal Comité bestaat uit vertegenwoordigers van de organisaties van werkgevers, werknemers en andere vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld, met name sociaal-economische en culturele organisaties en burger- en beroepsorganisaties". Het EESC heeft tot taak om met eigen, onafhankelijke adviezen bij te dragen aan het besluitvormingsproces over onderwerpen die onder zijn bevoegdheid vallen, zoals vastgelegd in de Verdragen. Een van de vele vernieuwingen die het Verdrag van Rome in het Europese en mondiale landschap heeft geïntroduceerd, is het begin van participerende democratie door middel van rechtstreeks en gestructureerd overleg met het maatschappelijk middenveld. De rol van het Comité vloeit rechtstreeks voort uit de participerende democratie, die vertegenwoordigers van de nationale sociale partners en maatschappelijke organisaties in staat stelt advies uit te brengen over EU-wetgeving, samen te werken in een geest van compromis en democratische beginselen toe te passen. Daarbij wordt het maatschappelijk middenveld, met inbegrip van minderheidsgroepen, op transparante wijze een stem gegeven.

2.4. Artikel 11 van het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU), dat de basis legt voor een echte, gestructureerde civiele dialoog op Europees niveau, bood belangrijke perspectieven voor de verdere ontwikkeling van de participerende democratie. De civiele dialoog moet hand in hand gaan met de sociale dialoog met de sociale partners, zodat de organisaties van het maatschappelijk middenveld op de lange termijn kunnen deelnemen aan het Europese besluitvormingsproces.

2.5. Het EESC is het huis van de participerende democratie en fungeert als platform voor de brede participatie van het maatschappelijk middenveld en als aanjager van inspanningen om het maatschappelijk middenveld een plaats te geven aan de EU-tafel. Het EESC fungeert als een lichtbaken dat het maatschappelijk middenveld de weg wijst naar de besluitvormingsprocessen van de EU. Zijn belangrijkste taak is het bevorderen, organiseren en kanaliseren van de participerende democratie binnen de EU-instellingen.

2.6. Sinds 1992 heeft het Comité een groot aantal adviezen, studies en verklaringen uitgebracht over de civiele dialoog en de participerende democratie. Dit alles is samengevat in het voortdurend geactualiseerde *Compendium on Participatory Democracy: A success story written by the EESC* ([4]).

2.7. Hieronder volgt een lijst van prestaties en publicaties die het vermelden waard zijn.

— Informatief rapport van het EESC over "Het Europa van de burgers" van 8 april 1992, waarin voor het eerst werd ingegaan op de dialoog met burgers en hun vertegenwoordigers.

— Initiatiefadvies over "De rol en bijdrage van de maatschappelijke organisaties bij de opbouw van Europa" van 22 september 1999, dat de aanzet gaf tot en gepaard ging met de goedkeuring van artikel 11 VEU.

— De oprichting van de verbindingsgroep in 2004 (met Europese maatschappelijke organisaties en netwerken) om een kader te bieden voor politieke dialoog en samenwerking op het gebied van horizontale kwesties van gemeenschappelijk belang. De groep bestaat uit EESC-leden en 47 Europese organisaties en netwerken. Hierbij moet worden opgemerkt dat het EESC het eerste EU-orgaan was dat een proces van participerende democratie hanteerde.

— Het jaarlijkse evenement in het kader van de Week van het maatschappelijk middenveld, georganiseerd door het EESC, waarin maatschappelijke organisaties en het maatschappelijk middenveld in bredere zin met elkaar in contact worden gebracht om de dialoog over belangrijke thema's in Europa te bevorderen. Het EESC is het huis van het maatschappelijk middenveld en biedt deze groepen een platform om hun mening te geven en bij te dragen aan de beleidsvorming van de EU.

([4]) EESC, *Participatory Democracy — A success story written by the EESC*, 2020, https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-04-19-663-en-n.pdf.

— De oprichting in 2013 van de ad-hocgroep Europees Burgerinitiatief (EBI), die tot taak heeft het beleid van het EESC inzake het EBI te sturen en aanbevelingen te doen voor institutionele maatregelen om dit instrument verder te ontwikkelen. De ad-hocgroep onderhoudt reguliere contacten met zowel organisatoren van het EBI als maatschappelijke organisaties die het EBI en actief burgerschap actief ondersteunen. Verschillende van deze organisaties zijn permanente partners in het jaarlijkse vlaggenschipevenement van het EESC, de EBI-dag (die sinds 2024 tijdens de Week van het maatschappelijk middenveld wordt gehouden).

— De organen voor externe betrekkingen van het EESC, die toezicht houden op het handels- en ontwikkelingsbeleid van de EU door middel van een dialoog met maatschappelijke organisaties uit niet-EU-landen en -regio's waarmee de EU formele betrekkingen onderhoudt.

— De oprichting in 2018 van de ad-hocgroep Grondrechten en de rechtsstaat om de opkomst van populisme en de krimpende ruimte voor het maatschappelijk middenveld tegen te gaan. De FRRL-groep heeft tot doel de toestand van de grondrechten, de democratie en de rechtsstaat in de lidstaten te beoordelen. Zij besteedt bijzondere aandacht aan de rechten die essentieel zijn voor het maatschappelijk middenveld, met inbegrip van de sociale partners, zoals de vrijheid van vereniging, de vrijheid van vergadering, de vrijheid van meningsuiting (met inbegrip van de vrijheid van de media), het recht op non-discriminatie en de meer algemene situatie van de rechtsstaat. Het definitieve jaarverslag van de werkgroep wordt opgenomen in het jaarverslag over de rechtsstaat van de Commissie.

— De lange traditie van het EESC om een netwerk van nationale sociaal-economische raden op te zetten. Deze banden helpen om vertrouwen op te bouwen tussen burgers, het maatschappelijk middenveld en overheidsinstanties, en om ervoor te zorgen dat economische en sociale belanghebbenden deelnemen aan de publieke besluitvorming.

— EESC-advies SOC/526 van oktober 2016, waarin voor het eerst de mogelijkheid werd geopperd om een jaarlijks forum voor maatschappelijke organisaties te organiseren om te discussiëren over democratie, grondrechten en de rechtsstaat. In SOC/627, dat in juni 2019 werd goedgekeurd ([5]), herhaalde het EESC zijn voorstel om "op Europees niveau een jaarlijks Forum voor de Grondrechten en de rechtsstaat" op te richten.

— Voorstel 39 van de tussen 2021 en 2022 gehouden Conferentie over de toekomst van Europa, waarin wordt aanbevolen de werking van de Europese Unie te hervormen door de sociale partners en maatschappelijke organisaties nauwer bij het proces te betrekken: "de bestaande structuren moeten worden versterkt om beter rekening te kunnen houden met de behoeften en verwachtingen van de EU-burgers in het besluitvormingsproces, gezien hun belang voor het democratische leven in Europa. In dit kader moet de institutionele rol van het EESC worden versterkt en moet het bevoegdheden krijgen als facilitator en hoeder van activiteiten op het gebied van participatieve democratie, zoals een gestructureerde dialoog met maatschappelijke organisaties en burgerpanels". Voorts staat er dat "een levendig maatschappelijk middenveld [...] van cruciaal belang [is] voor het democratisch bestel van de Europese Unie". In voorstel 36 wordt aanbevolen "maatschappelijke organisaties, regionale en lokale overheden en bestaande structuren zoals het Europees Economisch en Sociaal Comité (EESC) en het Comité van de Regio's (CvdR) bij het proces van burgerparticipatie [te betrekken]".

— EESC-advies SOC/728 over "de EU-jeugdtest", een instrument om de participatie van jongeren en de mainstreaming van jeugdbelangen in de beleidsvorming te versterken op basis van raadpleging, effectbeoordeling en risicobeperkende maatregelen, waarmee het EESC de eerste EU-instelling is die zich inzet voor de uitvoering ervan. Voor het EESC betekent dit dat jongerenvertegenwoordigers bij adviezen moeten worden betrokken. In april 2024 heeft het bureau van het EESC zijn goedkeuring gehecht aan een door de EESC-Jongerengroep opgestelde methodologie voor de toepassing van de EU-jeugdtest in het EESC.

— De oprichting in 2017 van de ad-hocgroep Europees Semester van het EESC, een horizontaal orgaan dat de werkzaamheden van de EESC-afdelingen versterkt en ondersteunt. De groep bestudeert voorstellen van het Europees maatschappelijk middenveld inzake duurzame groei en werkgelegenheid en waarborgt een structurele EESC-bijdrage aan de jaarlijkse cyclus van het Europees Semester.

— EESC-advies SOC/782 over "Perspectieven voor de versterking van de burgerdialoog en de participatiedemocratie in de EU", een strategisch advies dat in februari 2024 werd goedgekeurd en veel essentiële elementen bevat voor het uitstippelen van een strategie voor de civiele dialoog.

([5]) Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over de mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Europese Raad en de Raad over de verdere versterking van de rechtsstaat in de Unie — Stand van zaken en mogelijke volgende stappen (COM(2019) 163 final) (PB C 282 van 20.8.2019, blz. 39).

— De betrokkenheid van het EESC bij het organiseren of faciliteren van verschillende bijdragen en platforms van het maatschappelijk middenveld, zoals het Europees Migratieforum (EMF), het stakeholdersplatform voor de circulaire economie (samen met de Commissie) en de rondetafelbijeenkomsten voor jongeren. Tijdens de uitvoering van de VN-Agenda 2030 heeft het EESC de bijdrage van het maatschappelijk middenveld aan de eerste vrijwillige evaluatie van de EU gefaciliteerd.

3. **Een EU-strategie voor ondersteuning, bescherming en empowerment van het maatschappelijk middenveld**

3.1. Het EESC is ingenomen met het initiatief van de Europese Commissie voor een alomvattende strategie voor het maatschappelijk middenveld en een platform voor het maatschappelijk middenveld. Dit is des te dringender in het huidige landschap, waarin de democratie wordt bedreigd en de ruimte voor het maatschappelijk middenveld wordt ingeperkt, zowel in de lidstaten als wereldwijd. Alle middelen in de samenleving moeten worden ingezet om een veerkrachtige EU op te bouwen, met name in het licht van de huidige crises en het algemene geopolitieke landschap.

3.2. Het EESC wijst op het belang van een alomvattende strategie voor het maatschappelijk middenveld om een sterk en autonoom maatschappelijk middenveld te waarborgen en een platform voor het maatschappelijk middenveld op EU-niveau te creëren waar de Europese instellingen een concrete en zinvolle samenwerking met het maatschappelijk middenveld kunnen aangaan.

3.3. Het EESC herhaalt het belang van de volledige uitvoering van artikel 11 VEU ter aanvulling van de huidige bepalingen inzake raadplegingen.

3.4. In een EU-strategie voor het maatschappelijk middenveld moeten maatregelen worden opgenomen die zijn gebaseerd op:

— een veilig en gunstig klimaat voor het maatschappelijk middenveld;

— duurzaamheid en onafhankelijkheid (door middel van financiering); en

— sterkere burgerparticipatie en civiele dialoog (door het structureren en bevorderen van bestaande mechanismen en op EU-niveau via een platform voor het maatschappelijk middenveld, zoals hieronder beschreven).

3.5. De EU moet een veilig en gunstig klimaat voor het maatschappelijk middenveld waarborgen door:

— de rol en specifieke kenmerken van het maatschappelijk middenveld als belangrijke pijler voor democratie, cohesie, participatie en sociale innovatie op regionaal, nationaal en Europees niveau te bevorderen en onder de aandacht te brengen;

— een beschermingsmechanisme te ontwikkelen voor actoren uit het maatschappelijk middenveld en mensenrechtenverdedigers binnen de EU;

— de rol van het EESC te versterken als hub, bruggenbouwer, kanaal en facilitator voor het maatschappelijk middenveld op EU-, internationaal en nationaal niveau; en door

— het voorstel van de Europese Commissie voor een richtlijn betreffende Europese grensoverschrijdende verenigingen goed te keuren en de ontwikkeling van een soortgelijk rechtsinstrument voor stichtingen te bespreken.

3.6. De EU moet duurzaamheid en onafhankelijkheid bevorderen door middel van financiering en ervoor zorgen dat:

— meerjarige, consistente en flexibele financiering toegankelijk is voor actoren uit het maatschappelijk middenveld en dat er voldoende middelen worden verstrekt in het meerjarig financieel kader;

— maatschappelijke organisaties betrokken worden bij de uitvoering, monitoring en evaluatie van financieringsprogramma's die voor hen relevant zijn;

— administratieve, regelgevende en fiscale belemmeringen voor de toegang tot financiering en donaties worden weggenomen, ook over de grenzen heen;

— alle wetten die van invloed zijn op maatschappelijke organisaties en hun activiteiten volledig in overeenstemming zijn met EU- en internationale wettelijke verplichtingen en grondrechten, en dat maatschappelijke organisaties worden geraadpleegd over wetswijzigingen die van invloed zijn op hen;

— maatregelen die de toegang tot financiering beperken niet worden uitgevoerd, en dat administratieve, wettelijke en financiële mechanismen niet worden misbruikt om de publieke participatie, burgeracties of de vrijheid van de media te beperken;

— mensen worden aangemoedigd om intimidatie van of aanvallen op maatschappelijke organisaties en mensenrechtenverdedigers te melden, en dat deze schendingen naar behoren worden geregistreerd, onderzocht en vervolgd om de rechtsstaat te handhaven;

— de EU-wetten inzake de bescherming van het maatschappelijk middenveld naar behoren worden gehandhaafd, waar nodig ook door middel van voorlopige maatregelen; en dat

— maatschappelijke organisaties worden ondersteund door middel van duurzame financiering voor hun werk en mechanismen voor capaciteitsopbouw.

3.7. De EU moet zorgen voor een sterkere burgerparticipatie en civiele dialoog door de juiste voorwaarden te scheppen, benchmarks vast te stellen en dialoogstructuren op alle niveaus te bevorderen.

3.7.1. *De juiste voorwaarden scheppen en benchmarks vaststellen*

3.7.1.1. Een zinvolle civiele dialoog vereist de juiste **voorwaarden** om alle partijen in staat te stellen deel te nemen en ervoor te zorgen dat elke partij duidelijke rollen en verantwoordelijkheden krijgt. Het gaat er hierbij ook om dat instellingen zowel binnen als buiten dialoogmechanismen aanspreekbaar zijn en verantwoordelijk kunnen worden gehouden, overeenkomstig de normen inzake het recht op goed bestuur. De civiele dialoog op Europees niveau kan niet naar behoren functioneren zonder een goed geregelde civiele dialoog op nationaal niveau. Om een omgeving te creëren die een effectieve en constructieve civiele dialoog mogelijk maakt, moet aan bepaalde voorwaarden worden voldaan. Het gaat onder meer om vertrouwen, verantwoordingsplicht, transparantie en voorwaarden die bevorderlijk zijn voor participatie. De door de conferentie van internationale ngo's van de Raad van Europa aangenomen "Code of Good Practice for Civil Participation in the Decision-Making Process" vat de belangrijkste beginselen en voorwaarden samen die als leidraad kunnen dienen. Het EESC stelt voor dat de strategie voor het maatschappelijk middenveld voorziet in doelstellingen en indicatoren met duidelijke benchmarks voor de lidstaten en de EU-instellingen met betrekking tot de ruimte voor het maatschappelijk middenveld en de civiele dialoog op nationaal niveau.

3.7.1.2. Het EESC beveelt aan dat de civiele dialoog op alle niveaus, ook op EU-niveau, de volgende **kenmerken** heeft ([6]).

— De civiele dialoog moet zinvol zijn en is bedoeld als een reëel en concreet onderdeel van het besluitvormingsproces dat voorziet in echte uitwisselingen en ruimte voor maatschappelijke organisaties om hun standpunten naar voren te brengen. Het moet een echte dialoog zijn, en niet slechts een "windowdressing" voor democratie.

— De dialoog moet resultaatgericht zijn en voorzien in betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld, zowel bij debatten over de doelstellingen en de inhoud van wetgevende maatregelen en bepalingen die betrekking hebben op het maatschappelijk middenveld, als tijdens de evaluatiefasen.

— De dialoog moet regelmatig plaatsvinden.

— De dialoog moet transparant zijn, met openbare regels en criteria over hoe belanghebbenden worden geselecteerd en waarover de dialoog zal gaan. Daarbij moet ervoor worden gezorgd dat maatschappelijke organisaties toegang hebben tot alle relevante informatie.

— De dialoog moet legitiem zijn. De accreditatie van maatschappelijke organisaties moet gebaseerd zijn op daadwerkelijke legitimiteit en representativiteit. Maatschappelijke organisaties moeten zich houden aan de beginselen van interne democratie, autonomie, onafhankelijkheid en transparantie, zonder winstoogmerk werken en in dienst staan van het algemeen belang of van specifieke belangengroepen.

— De dialoog moet alle partijen in staat stellen ideeën uit te wisselen. Maatschappelijke organisaties moeten hun eigen initiatieven en prioriteiten kunnen integreren in de agenda's van de lidstaten en de Europese instellingen. Door gezamenlijk een tijdschema voor de dialoog vast te stellen kan de impact worden vergroot en kunnen capaciteitsproblemen bij alle partijen worden voorkomen.

([6]) Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over perspectieven voor de versterking van de burgerdialoog en de participatiedemocratie in de EU (verkennend advies op verzoek van het Belgische voorzitterschap) (PB C, C/2024/2481, 23.4.2024, ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/2481/oj).

— De dialoog moet inclusief en representatief zijn, met name voor de meest kwetsbaren. Het waarborgen van een Unie van gelijkheid houdt in dat er rekening wordt gehouden met gender-, lhbtiq+-, migranten-, gehandicapten- en Romaperspectieven.

— Het moet een gestructureerde en gecoördineerde dialoog zijn. Een coördinerende dienst moet worden betrokken bij de werkzaamheden en voorstellen van de maatschappelijke organisaties.

— De dialoog moet uitmonden in een resultaat en een follow-up. Op Europees niveau zouden de EU-instellingen moeten reageren op de bijdragen van maatschappelijke organisaties via een openbaar scorebord, met gedetailleerde informatie over de follow-up of over de redenen waarom er geen actie is ondernomen. Ook moet feedback van deelnemers worden verzameld.

3.7.1.3. Maatschappelijke organisaties moeten met één stem spreken teneinde hun acties te versterken.

3.7.2. *Dialoogstructuren op alle niveaus bevorderen en verbeteren*

3.7.2.1. In een wereld die steeds meer wordt gekenmerkt door conflicten, misinformatie en sociale polarisatie, moet de EU dringend de rol van het maatschappelijk middenveld heroverwegen en de civiele dialoog versterken — niet alleen als basis voor institutionele legitimiteit, maar ook als cruciale pijler voor de opbouw van een veerkrachtiger, inclusief en participatief Europa ([7]).

3.7.2.2. Een strategie voor het maatschappelijk middenveld moet betrekking hebben op alle soorten civiele dialoog, waaronder transversale dialoog, verticale/sectorale dialoog en horizontale dialoog (dialoog tussen maatschappelijke organisaties onderling).

3.7.2.3. Voor een sterkere burgerparticipatie en een gestructureerde civiele dialoog is tijd nodig. We moeten bestaande praktijken beoordelen, daaruit leren en beginselen en richtsnoeren opstellen die uiteindelijk kunnen worden gecodificeerd in een interinstitutioneel akkoord over de civiele dialoog op EU-niveau. Het EESC stelt derhalve voor een interinstitutioneel akkoord over de civiele dialoog goed te keuren, gefaciliteerd door het EESC, om ervoor te zorgen dat de civiele dialoog in alle EU-instellingen op dezelfde manier wordt gevoerd en dat de in paragraaf 3.7.1 van dit advies genoemde beginselen in acht worden genomen.

3.7.2.4. Het EESC is ook bereid proactief een zinvolle dialoog met de EU-instellingen aan te gaan. Het stelt voor dat de Commissie een jaarlijkse vergadering met het EESC houdt om te bespreken hoe zij de aanbevelingen uit EESC-adviezen uitvoert (naast de schriftelijke feedback die het EESC al ontvangt), zodat er een terugkoppeling ontstaat. Het Europees Parlement zou het EESC kunnen uitnodigen om deel te nemen aan relevante commissievergaderingen wanneer wetgevings- of beleidsdossiers in verband met zijn adviezen op de agenda staan. Evenzo zou de Raad het EESC op gezette tijden bij het wetgevingsproces kunnen betrekken om zijn aanbevelingen te bestuderen en te bespreken.

3.7.2.5. Daarnaast stelt het EESC voor om een brede dialoog op gang te brengen (beschreven als onderdeel van een proefproject in paragraaf 4.3 van dit advies). Dit zou kunnen helpen bij het opzetten van de governance en de structuur voor de sectorale dialoog in een later stadium ([8]).

3.7.2.6. De praktijken in het kader van de civiele dialoog lopen momenteel sterk uiteen wat betreft kwaliteit en kwantiteit op Europees niveau. Als er coördinatiemechanismen tussen en binnen instellingen zouden worden gecreëerd, zou dit wellicht helpen om overlappingen te verminderen en het gebruik van middelen tot een minimum te beperken.

([7]) CEPS, *Mapping civil dialogue in the EU Institutions*, 2025, een studie in opdracht van het EESC op verzoek van de groep Maatschappelijke Organisaties.

([8]) Met uitzondering van de sectorale sociale dialoog.

3.7.2.7. Zoals in een nieuwe studie van het EESC wordt opgemerkt ([9]), is het nu zaak ervoor te zorgen dat de relevante eenheden binnen de instellingen zich aan de basisbeginselen houden: voldoende ruimte bieden om de stem van het maatschappelijk middenveld te laten horen en transparante mechanismen opzetten om zinvolle input in de beleidsvorming op te nemen. Hoewel er reden is voor optimisme, moet er nog veel werk worden verzet. Via een interinstitutioneel akkoord over het maatschappelijk middenveld zouden, uitgaande van de bestaande mechanismen, verschillende rollen en dialoogresultaten kunnen worden toegewezen naargelang de rol van de betrokken instellingen.

— Voor de Raad moet het Europees Semester worden gebruikt, naast elk ander instrument voor permanente dialoog.

— Voor het Europees Parlement moeten de rol van de gedelegeerde vicevoorzitter en het vermogen om invloed uit te oefenen binnen de parlementaire fracties en commissies worden versterkt.

— Voor de Europese Commissie moeten de inspanningen van de gedelegeerde commissaris worden gecoördineerd met de directoraten-generaal (DG's).

— Voor het EESC moet de rol van de verbindingsgroep worden versterkt.

3.7.2.8. Deze punten, die van groot belang zijn, hebben betrekking op het versterken van burgerparticipatie door middel van de empowerment van maatschappelijke organisaties en door structuren op te zetten waarmee opleiding en capaciteitsopbouw voor betrokkenheid van de gemeenschap worden ondersteund. Deze stap is van cruciaal belang om de hele strategie zo goed mogelijk af te ronden. Het EESC beschouwt dit als een fundamentele economische investering voor de toekomst van Europa.

4. **Bouwen aan een platform voor het maatschappelijk middenveld**

4.1. *Algemene opmerkingen*

4.1.1. Er moet terdege rekening worden gehouden met de diversiteit van actoren uit het maatschappelijk middenveld, lokale initiatieven, ngo's en nationale platforms. Als de specifieke kenmerken van elk platform niet worden erkend en in aanmerking worden genomen, zodat een brede deelname wordt gewaarborgd, zal het platform niet doeltreffend noch legitiem zijn. Het EESC kan een centrale rol spelen bij het verschaffen van deze legitimiteit.

4.2. *Gebruikmaken van de deskundigheid en netwerken van het EESC*

4.2.1. Bij elke analyse moet eerst worden nagegaan of er bestaande structuren of instellingen zijn die als gastheer zouden kunnen en willen optreden. Het EESC zou een dergelijk platform kunnen en willen organiseren. Gezien zijn ervaring met het faciliteren van dialoog en overleg is het ook de aangewezen instelling om dit te doen. De voorstellen 38 en 39 van de Conferentie over de toekomst van Europa lijken dit idee te ondersteunen. In voorstel 39 staat dat "**de institutionele rol van het EESC [moet] worden versterkt en [dat het] bevoegdheden [moet] krijgen als facilitator en hoeder van activiteiten op het gebied van de participatieve democratie, zoals een gestructureerde dialoog met maatschappelijke organisaties en burgerpanels**".

4.2.2. Als het EESC de opdracht krijgt om als gastheer voor dit platform op te treden, zou dat de opdracht, de adviesfuncties en de werkmethoden van het EESC ten goede komen. Zo zou het kunnen fungeren als doorgeefluik naar het maatschappelijk middenveld toe. Gezien zijn ervaring, deskundigheid en netwerken moet het EESC er van meet af aan bij worden betrokken. Deze **deskundigheid** omvat de grondige kennis van de leden van het Comité op hun respectieve terreinen, hun knowhow inzake de bevordering van een harmonieuze ontwikkeling van het EU-beleid en hun sterke representativiteit, aangezien de leden officieel gemachtigd zijn om besluiten te nemen namens degenen die zij vertegenwoordigen. De werkzaamheden van het Comité zijn zo georganiseerd dat er interactie is tussen "technische" of "sectorale ([10])" dimensies en meer "horizontale" aspecten. Deze aanpak zorgt ervoor dat alle adviezen, die worden opgesteld door studiegroepen bestaande uit leden met gespecialiseerde kennis, worden geschraagd door uitstekende technische werkzaamheden. Het Comité zorgt ook voor een soort democratisch filter in zijn vaste afdelingen, waar meer dan honderd leden de teksten bespreken, waardoor de meeste adviezen van het Comité unaniem kunnen worden goedgekeurd, hetgeen een weerspiegeling is van de specifieke aanpak van het Comité om sociale consensus te bereiken.

([9]) CEPS, *Mapping civil dialogue in the EU Institutions*, 2025, een studie in opdracht van het EESC op verzoek van de groep Maatschappelijke Organisaties.

([10]) Dit verschilt van de sectorale sociale dialoog.

4.2.3. Het EESC heeft toegang tot een uitgebreid en uniek netwerk. De leden van het EESC zijn geworteld in het nationale maatschappelijk middenveld, waardoor ze vanuit de basis kunnen bijdragen aan het EU-beleid en de Europese debatten kunnen uitdragen naar lokale gemeenschappen.

4.3. *Structuur en governance van het platform voor het maatschappelijk middenveld*

4.3.1. Op basis van zijn ervaring en zijn netwerk stelt het EESC voor om samen met de Europese Commissie een **proefproject** op te zetten om een **brede dialoog** op gang te brengen die al in een vroeg stadium van het politieke proces van start gaat. In de eerste plaats gaat het om kwesties in verband met democratie, grondrechten en de rechtsstaat, die zullen worden besproken in samenwerking met de FRRL-groep van het EESC. Het platform voor het maatschappelijk middenveld zou erop gericht zijn om de deelname van maatschappelijke organisaties die zich bezighouden met democratie, grondrechten en de rechtsstaat te verbreden. Doel is om kwesties in kaart te brengen die van bijzonder belang zijn voor maatschappelijke organisaties op basisniveau en om bij te dragen aan verslagen van het EESC en de Europese Commissie over deze kwesties. Het EESC stelt voor om binnen het platform een stuurgroep, bestaande uit de Europese Commissie, het EESC en de verbindingsgroep, op te richten, naar het model van het EMF. Het platform zou input kunnen leveren voor de jaarlijkse conferentie van het EESC over de rechtsstaat en de grondrechten. Ook de bijdragen van de Week van het maatschappelijk middenveld zouden als input dienen voor de werkzaamheden van het platform, op een door de stuurgroep vast te stellen manier (bijvoorbeeld door een dag te wijden aan de werkzaamheden van het platform).

4.3.2. De stuurgroep zou verantwoordelijk zijn voor het lanceren van het proefproject en zou afspraken maken over relevante governance- en participatieregelingen. Een concreet voorstel voor een proces moet verder worden uitgewerkt. Na de uitvoering zou de stuurgroep het project evalueren en toekomstige ontwikkelingen voorstellen teneinde soortgelijke brede dialoogprocessen over andere belangrijke onderwerpen die relevant zijn voor het maatschappelijk middenveld te vergemakkelijken. Elk jaar zou de stuurgroep de precieze onderwerpen en tijdschema's voor het project overeenkomen.

4.3.3. Het EESC is ook van mening dat de strategie (met inbegrip van het platform) in de toekomst kan bijdragen aan:

— een om de twee jaar op te stellen verslag over de activiteiten van de strategie en alle activiteiten in het kader van de civiele dialoog die via het platform en door elk DG worden uitgevoerd;

— het opzetten van een jaarlijks scorebord, in de vorm van een openbaar forum voor discussies over de resultaten van de follow-upactiviteiten van de dialogen; en

— een jaarlijks forum, georganiseerd in samenwerking met de Europese Commissie, dat deel zou kunnen uitmaken van de Week van het maatschappelijk middenveld.

4.3.4. Dit proefproject zou een gelegenheid zijn om de bestaande gestructureerde samenwerking met maatschappelijke organisaties verder uit te bouwen en formeel te structureren. Het EESC heeft al geëxperimenteerd met verschillende manieren om systemische betrokkenheid met maatschappelijke organisaties tot stand te brengen, onder meer via: i) het EMF; ii) de "ontmoetingsruimten" die de EESC-afdeling Landbouw, Plattelandsontwikkeling, Milieu (afdeling NAT) ter beschikking stelt van maatschappelijke organisaties om bijeen te komen en gezamenlijke bijdragen voor te bereiden die in EU- en internationale processen kunnen worden geïntegreerd; en iii) de inbreng van de verbindingsgroep in de bijdrage van het EESC aan het jaarlijkse werkprogramma van de Commissie. Deze en andere initiatieven zouden deel kunnen gaan uitmaken van het proefproject in het kader van één enkele governancestructuur (bestaande uit de Europese Commissie, het EESC en de verbindingsgroep). Aangezien het proefproject gebaseerd is op bestaande structuren en instrumenten, kan het snel en onverwijld worden uitgevoerd. Tegelijkertijd zou het succes ervan afhangen van de beschikbaarheid van voldoende middelen en capaciteitsopbouwactiviteiten die gericht zijn op maatschappelijke organisaties.

4.3.5. Dit platform zou:

— richting geven aan dialogen (gefaciliteerd door de bestuursorganen) over democratie, grondrechten en de rechtsstaat, en later bijdragen leveren aan belangrijke politieke processen, zoals het jaarlijkse werkprogramma van de Europese Commissie;

— gastheer zijn voor een jaarlijkse conferentie over de civiele dialoog, mogelijk tijdens de Europese Week van het maatschappelijk middenveld, om samen met alle betrokken belanghebbenden ontwerpaanbevelingen te presenteren en te verfijnen;

— toezicht houden op de civiele dialoog door middel van een jaarlijks scorebord, dat wordt opgenomen in tweejaarlijkse verslagen over de civiele dialoog; en

— bijdragen aan het interinstitutioneel akkoord.

4.3.6. De Europese Commissie moet toereikende voorzieningen treffen om de Europese civiele dialoog op alle niveaus te versterken, en meer in het bijzonder geld uittrekken voor de uitvoering van het voorgestelde proefproject. Zonder adequate financiering kan een strategie voor het maatschappelijk middenveld niet worden uitgevoerd. Na tweeënhalf jaar (halverwege de mandaatsperiode van het EESC) zouden het EESC, de maatschappelijke organisaties en de Europese Commissie een evaluatie moeten uitvoeren om het proces te verbeteren en de volgende ontwikkelingsstappen vast te stellen.

Brussel, 17 juli 2025.

De voorzitter
van het Europees Economisch en Sociaal Comité
Oliver RÖPKE